RECENZIE
Japonisme in the Austro-Hungarian Monarchy

Ioan Paul Colta*

Volumul intitulat *Japonisme in the Austro-Hungarian Monarchy*[1], coordonat și publicat de către Muzeal de Artă Est-Asiatică Frenc Hopp din Budapesta (Ungaria), a fost dedicat celebrării, în anul 2019, a 150 de ani de relații diplomatice între Japonia și țările care au făcut parte, în trecut, din Monarhia Austro-Ungară[2].

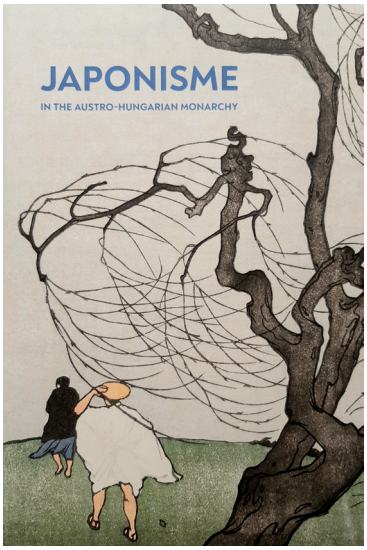

Apărut în anul 2020, volumul reprezintă rezultatul unui amplu proiect de cercetare, desfășurat pe parcursul a trei ani, la care au luat parte experți în *japonism* din majoritatea țărilor care au fondat odinioară monarhia duală. Dorința celor implicați a fost, de la bun început, aceea de a privi fenomenul cu o anumită detașare, dezbarată de narațiunile cu tentă naționalistă frecvent întâlnite în istoriei artei. Ideea narativă comună a urmărit însă, pe lângă sublinierea trăsăturilor generale, și scoaterea în evidență a diferențelor specifice fiecărei regiuni în parte.

Proiectul a fost demarat din dorința de a studia un fenomen, identificat pe întreg

* Dr., Restaurator pictură, expert în artă asiatică, Complexul Muzeal Arad, colta86@gmail.com.

[1] ***, *Japonisme in the Austro-Hungarian Monarchy*, Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, Budapest, 2020.

[2] Volumul a fost publicat, într-o primă etapă, în limba engleză, urmând ca ulterior să fie tradus și în limba maghiară.

teritoriul Monarhiei Austro-Ungare, apărut ca un răspuns la un *trend* manifestat inițial în Europa de Vest. *Descoperirea* artei nipone, de către civilizația apuseană, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a generat un uriaș val de interes și apreciere pentru aceasta și a dat naștere *japonismului* – un termen conceput de criticul și colecționarul de artă francez Philippe Burty, în anul 1872, pentru a descrie influența artei și culturii nipone asupra celei occidentale[3].

Cercetarea efectuată a scos în evidență atât diferențele, cât și similitudinile felului în care *japonismul* s-a manifestat în Europa Centrală și de Est în raport cu Europa de Vest.

Inițiatorii proiectului au stabilit ca punct de plecare, în demersul cercetării, anul 1868, atunci când prima delegație austro-ungară a plecat din portul Trieste spre Japonia – episod care a condus la semnarea unui tratat de amiciție și comerț și la inițierea unor relații diplomatice. Acest moment istoric a creat contextul asamblării unor prime colecții de artă nipună care au ajuns în monarhie. Punctul terminus a fost stabilit ca fiind anul 1918, atunci când, după încheierea Primului Război Mondial, Monarhia Austro-Ungară s-a dizolvat și a încetat să mai existe, iar relațiile cu Japonia au fost suspendate[4].

Volumul conține șaptesprezece studii academice, grupate în patru capitole tematice.

Introducerea lui Toshio Watanabe ne prezintă subiectul dintr-o perspectivă teoretică și transnațională și plasează lucrarea în contextul cercetărilor globale realizate pe această temă.

Capitolul I, intitulat *A New Acquaintance*, introduce cititorul în peisajul istoric, politic și cultural, de la începutul manifestării *japonismului* în Europa Centrală și de Est. Primul articol *An Austro-Hungarian Expedition To Japan*, semnat de Mirjam Dénes descrie evenimentele care au precedat semnarea tratatului de navigație, comerț și prietenie, dintre cele două state, precum și semnificația termenelor și a condițiilor prevăzute de acesta. Ildikó Farkas încearcă să demonstreze, în studiul *Imperial Identity and National Identities as Impacted by Japonism in the Austro-Hungarian Monarchy*, că *japonismul* a fost, pe lângă un curent artistic, manifestat în întreaga Europă, și un mijloc important de expresie a identității etno-culturale a popoarelor din cadrul Monarhiei Austro-Ungare. Györgyi Fajcsák descrie în contribuția sa *„Austria Exponens Invitat Orbis Universum". The East Asia and Oriental Art at the Vienna*

---

[3] Lambourne Lionel, *Japonisme. Cultural Crossings between Japan and the West*, Phaidon, Hong Kong, 2007, p. 6.

[4] Granițele Monarhiei Austro-Ungare au circumscris, integral sau parțial, teritoriul a treisprezece state de astăzi: Austria, Ungaria, Republica Cehă, Slovacia Polonia, Ucraina, Romania, Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru și Italia.

Weltausstellung 1873 felul diferit în care au fost reprezentate Japonia și China în cadrul Expoziției universale de la Viena, din anul 1873, când cele două imperii au fost, pentru prima oară în istorie, *disponibile* simultan spre a fi studiate de către publicul din Europa Centrală. Secțiunea se încheie cu articolul *Go East: Orienalism and Japonism in the Austro-Hungarian Monarchy*, semnat de Agnieszka Kluczewska-Wójcik care discută despre prezența și înțelesul termenului de *Orient* în culturile Monarhiei Austro-Ungare, localizând totodată *japonismul* atât ca parte a *orientalismului*, cât și ca fenomen distinct.

Capitolul al II-lea, denumit *Travelling artworks*, se concentrează asupra receptării, colecționării și interpretării lucrărilor de artă japoneză în Europa Centrala. Piotr Spławski, în studiul său *The Impact of Japanese Art Collections on the Education of Art and Design in the Austro-Hungarian Monarchy*, explorează colecțiile publice și private de artă japoneză din perspectiva unui punct de plecare pentru apariția *japonismului* ca disciplină didactică în monarhie. Stefano Turina vorbește în articolul său *Silkworm Eggs and a Cup of Tea: Alternative Routes for the Japanese Objects in the Austro-Hungarian Monarchy* despre rolul comercianților de mătase și ceai în stabilirea și menținerea unui flux de obiecte japoneze importate și apoi distribuite în cadrul monarhiei. Subiectul abordat de Sándor Kiss, *Japonism Exported from Japan*, face referire la singura companie din Monarhia Austro-Ungară care și-a avut sediul în Japonia, la Yokohama. *Kuhn & Komor* a produs obiecte pentru export, precum mobilă sau argintărie – concepute pentru a fi pe placul occidentalilor – care au constituit o formă de hibridă de *japonism*.

Capitolul al III-lea, intitulat *Artist and Artworks*, tratează temele clasice ale *japonismului*. Peter Pantzer prezintă felul în care o serie de pictori și graficieni din monarhie au fost influențați, în arta pe care au produs-o, de șederea – mai mult sau mai puțin îndelungată – în Japonia. Kata Bodor ne oferă un studiu de caz, *The Mixture of Eastern and Western Styles of Printmaking in the Austro-Hungarian Monarchy, as Seen Through a Characteristic Example*, prin arta grafică produsă de Emil Orlik, legat de felul în care un artist a izbutit să reunească în creația sa atât tradiția graficii apusene, cât și pe cea a celei nipone. În continuare, Eszter Földi vorbește în articolul său *Japanese-style Colour Woodcuts in the Autro-Hungarian Monarchy, 1902–1914*, despre existența unei importante rețele artistice între capitale și marile orașe ale monarhiei, care a asigurat propagarea *japonismul*, și indică totodată prezența unor influențe venite din afara regatului. Filip Suchomel ne prezintă în studiul său, *Japonism Born in Fire*, o serie de obiecte remarcabile, din sticlă sau ceramică, produse în cadrul monarhiei, inspirate îndeaproape de cele nipone. Capitolul se încheie cu cel de-al doilea articol scris de Mirjam Dénes, *The Phenomenon and Theme of Japan on the Theatrical Stages of the Austro-Hungarian Monarchy, in Three*

Acts, care ne arată că, în cei cincizeci și cinci de ani de existență ai monarhiei, Japonia a fost o tema constantă pe scenele teatrelor din regat, mulțumită fie trupelor care călătoreau, pieselor de succes importate de afară sau chiar a celor concepute local. Datorită acestora o imagine vizuală puternică – ce-i drept adesea stereotipă – a Japoniei și-a găsit drumul spre fiecare colț la monarhiei.

Cel de-al IV-lea capitol al volumului, *Catalysts of Japonisme*, se concentrează asupra ambianței culturale, politice și sociale din Europa Centrală, care au oferit un teren fertil pentru îmbrățișarea culturii nipone și i-a făcut pe cetățenii monarhiei să fie mai deschiși ca niciodată la impulsurile venite dinspre est. Stefano Turina examinează, în studiul său, *Japanese Stereotypes. The Image of Japan in Illustrated Press from the Austro-Hungarian Monarchy and Beyond*, impactul presei ilustrate la crearea unei imagini culturale asupra Japoniei, care de multe ori se diferenția semnificativ de realitate. Piotr Spławski discută, în articolul său *Hilarity at the Coffeehouse: Café Culture, Humour, and Japan*, despre cum cafenelele din monarhie au funcționat, de multe ori, ca un așa-numit *genius loci* pentru *japonism*, dat fiind că erau spații intelectuale liberale frecventate de o clientelă specială. Radu Leca aduce în discuție, în contribuția sa *Women as Active Agents of Japonisme in the Dual Monarchy*, rolul esențial al femeilor, din cadrul monarhiei, în apariția și propagarea *japonismului*. În cel de-al doilea articol al său, *Yellow Peril, Bright Future. Visual Arts and the Changing Perception of Japan in Western and Eastern Europe*, Agnieszka Kluczewska-Wójcik explică ambianța politică în care s-a desfășurat Războiul Ruso-Japonez (1904–1905) și de ce, contrar tendințelor de la acea vreme din restul Europei, *japonismul* din monarhie a luat amploare de pe urma acelor evenimente politice.

Cele patru capitole ale volumului sunt urmate de un *Appendix* care include, pe de o parte, transcrierea adnotată – realizată de Mirjam Dénes – a Tratatului de Prietenie, Comerț și Navigație, semnat în anul 1869, între Japonia și Monarhia Austro-Ungară, precum și o listă cronologică a expozițiilor de artă din monarhie – aflate în conexiune cu arta și cultura nipună, compilată de Kata Bodor.

Conform editorilor, publicația se dorește a fi una demnă de a constitui o amintire tangibilă a celor 150 de ani de respect și apreciere pentru cultura și civilizația nipună în Europa Centrală și de Est, cu speranța că efortul lor colectiv va stârni noi inițiative în studiul *japonismului* atât în arealul geografic al fostei Monarhi Austro-Ungare, cât și în afara lui.